

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisori nefrancate nu se
primesc.
Manuscrise nu se retrimit.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în
Brașov și la următoarele
BIROURI de ANUNȚURI:
In Viena: la M. Dukas Nachf.,
Nux. Angenfeld & Emerico Les-
ner, Heinrich Schalk, A. Op-
pelt Nachf., Anton Oppelik.
In Budapesta: la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iuliu
Leopold (VII Erszébet-körút).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se-
rie garmond pe o coloană 10
bani pentru o publicare. Pu-
blicări mai dese după tarifară
și învoială. — RECLAMR pe
pagina 3-a o seriă 20 bani

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXVIII.

„GAZETA“ iese în lumina
Abonamente pentru Austro-Ungarie
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-ri de Duminică 4 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-ri de Duminică 8 fr. pe an.
Se prenumără la toate ofi-
ciile poștale din țară și din
afară și la d-nu colectori.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare,
Târgul Inului Nr. 30. etajiu
I.: Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul în casă: Pe un an
24 cor., pe șase luni 12 cor.,
pe trei luni 6 cor. — Un asem-
pliar 10 bani. — Atât abona-
mentele cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 211.

Brașov, Duminică 25 Septemvrie (8 Octomvrie).

1905.

NOU ABONAMENT

LA

„GAZETA TRANSILVANIEI“.

Cu 1 Octomvrie st. v. 1905

se deschide nou abonament, la care invităm
pe toți amicii și sprijinitorii fôiei noastre.

Prețul abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 24
corône, pe șase luni 12 corône, pe trei luni
6 corône, pe o lună 2 corône.

Pentru România și străinătate: Pe un
an 40 franci, pe șase luni 20 franci, pe trei
luni 10 franci, pe o lună fr. 3.50.

Abonarea se pôte face mai ușor
prin mandate postale.

ADMINISTRAȚIUNEA.

La respântie.

Brașov, 24 Septemvrie v.

„Nici o decisiune!“ Acesta este
refrenul, cu care se sfirșesc toate co-
municările verbale și în scris despre
mersul crizei ungare. Ne mai des-
part încă numai trei zile de terminul
când se va reintruni dieta, ce a fost
amânata cu scop de a-se câștiga timp
pentru aflarea unei soluțiuni, și încă
nimic nu se scie. Ba pôte că nu gre-
șim, dacă dicem, că chiar br. Fejer-
vary probabil nu scie nici el încă al
cui e: dacă va fi incredințat cu o
misiune, ori va dispăre și el în no-
ianul celor ce s'au usat și și-au fă-
cut datoria.

Nu mai încapă îndoială, că mo-
narchul a discutat cu miniștrii sei
unguri programul, pe baza căruia ca-
binetul Fejervary ar fi gata a primi
să fie reactivat. Și acest program se
referă în primul rând la votul uni-
versal, apoi la un șir de alte reforme
sociale și economice, ce voesce să le
introducă. Dér se vede, că Majestatea
Sa nu vrea să ia o decisiune pôte
până 'n momentul ultim, lăsând ast-
fel coalițiunei puțința de a reveni la
hotăriri și sentimente mai bune față
cu corôna.

Situațiunea este dér tot așa de
nesigură, cum a fost necontentit de
opt luni încôce. Umblăm prin întune-
rec și totul se reduce la un mare
semn de întrebare, la care nu scim
când se va da răspunsul. Deja se
vorbesce de o nouă amânare a dietei
pe timp mai scurt.

Vedând opozițiunea și dificultă-
țile ce i-se fac, corôna, care nu vrea
nici decum să lase armata din mână
și s'o facă atrințore de poftele par-
tidelor politice din parlament, a con-
ceput cum se vede în adevăr planul
de a apela în cazul extrem la mas-
sele poporațiunei în contra revoltei
nobilimei maghiare. Tôte semnele in-
dică, că la curte se pregătesce ceva
extraordinar. Inșăși atitudinea guver-
nului și a parlamentului austriac do-
vedesce, că în sferile dirigitore ale
monarchiei se cöce o hotărire gravă
pentru viitor.

După părerea noastră nu este a se
atribui numai întâmplării, că, după ce

în discușiunea asupra declarărilor bar.
Gautsch s'au sulevat de mai mulți
vorbitori și în urmă de primarul Vi-
enei cestiunea ardentă, că trebe să
se întempe ceva deosebit pentru a
scăpa Ungaria și monarchia de crisa
actuală, — în camera vienesă s'a
deschis o viuă discușiune asupra pos-
tulatului de a se introduce și în Au-
stria votul universal egal, direct și
secret. Este, cum dișe unul din vor-
bitorii cei dintâi la acest obiect, o
inăbușală mare în atmosfera politică,
care cere ceva nou, ceva mare, o
salvare prin ceva, care să depășescă
vechile șablone.

Dacă în această discușiune ca și
în cele de mai nainte amintite au că-
put și cuvinte în favorul popôrelor
asuprite din Ungaria, n'are să se mire
nimeni, căci această este cea mai fi-
răscă urmare a convingerei ce s'a lă-
țit nu numai în statul vecin dualist,
ci deja în tötă Europa despre starea
tristă și deplorabilă, în care se află
astăzi în privința politică miliónele
de nemaghiari din Ungaria. S'ar mai
puté ore, ca o astfel de stare de lu-
cruri, astăzi universal recunoscută, să
fie trecută cu vederea séu ignorată
chiar de cel dintâiu factor constitu-
țional al țării, de corôna?

Greutatea problemelor, ce le im-
pune crisa cu tot mai mare vehe-
mentă, se concentră în întrebarea:
se pôte ore ajunge la soluțiunea do-
rită de corôna și considerată ca ne-
încunjurabilă, pe cale strins constitu-
țională? Ori că, pentru a poté do-
bândi un rezultat, corôna se va vedé
silită de a lua și măsurii excepționale,
octoând de pildă noua reformă elec-
torală?

E învederat că dacă nici corôna nici
coaliția nu va voi să cedeze, atunci
nu se va mai poté procede numai
după tipicul președintelui Iusth.

Dér corôna pare a esita încă,
pôte în speranța, că dóră dóră vor
ceda în cele din urmă cei din coali-
ție, cari în timpul mai nou au înce-
put să vorbescă förte mult de un
„compromis cinstit“, dicând că coali-
ția e gata la un astfel de compro-
mis, neesceptând nici chiar pe con-
tele Apponyi. Marele mister este nu-
mai, în ce ar consta un astfel de
compromis cinstit? Să vie, cum cred
Kossuth, Apponyi și soți, corôna și să-
i rüge de iertare într'un rescript, care
ar avé să fie răspunsul la adresa ma-
jorității?

Cer prea mult d-lor, și o vor
da-o în momentul ultim și mai ieftin,
numai să nu fie prea târziu.

Intr'aceea, ori cum s'ar sfirși
nesiguranța de față, va rămâne țin-
tuit pentru totdeauna, că naționalită-
țile nemaghiare din Ungaria sunt lip-
site de drepturi și asuprite și că,
ori cum ar cădê sortii crizei, nimic
pe lume nu mai poté zădărnici trium-
ful final al cauzei lor drepte.

Brașov, 7 Octomvrie n.

Conflictul româno-grecesc. Din Bucu-
resci se anunță, că guvernul român va
publica astăzi printr'un comunicat la »Agen-
ției române« decisiunile sale cu privire la

denunțarea tratatului comercial cu Grecia.
Nota guvernului român, adresată în ces-
tiunea această guvernului grecesc, e förte
scurtă și spune, că guvernul român face
uș de dreptul séu de a denunța pe baza
art. III. tratatului comercial. După notificarea
această, va urma ruperea formală a legătur-
ilor diplomatice între România și Grecia.

Interview cu primul ministru român
asupra cestiunei cu Grecia și a petrolului.
»Neues Wiener Tagblatt« publică un lung
interview al corespondentului séu din Bu-
curesci cu primul ministru român Canta-
cuzino. Acesta a diș între altele, că Golu-
chowski s'a oferit să intervie pentru apla-
narea conflictului, considerând însă ca förte
drept punctul de vedere al României.

Conflictul a isbucnit din ore-cari ne-
corectitudinii ale Greciei, și cum o să se
termine nu se scie.

— In tot cazul, a adăugat primul mi-
nistru, noi suntem în situațiune de a poté
face Greciei mai multe pagube, decât ar
puté să ne facă ea nouă. Pe lângă asta
avem satisfacția, că punctul nostru de ve-
dere e recunoscut ca drept și corect de
mai tôte Puterile și mai cu sémă de Ger-
mania.

Cantacuzino a vorbit apoi de cestiunea
petrolului; el a diș:

— Nu sunt încă terminate studiile
necesare, însă e probabil că o să ajungem
acolo, ca să împărțim terenurile petrolifere
în diferite porțiuni pe cari să le arëndăm
fie societăților românesce, fie celor străine.

In tot. cazul guvernul, simțindu-se
tare, își va urma calea, dréptă și străin-
tatea trebe să aibă încredere în noi.

Crisa.

(Politica pentru limba de comandă. — Cestiunea
naționalităților.)

De Ludovic Mocsáry.

(8) (Urmare.)

Un alt lucru de făcut ar fi mai de-
parte, să se ia o poziție corectă față cu pro-
iectul instrucției primare al lui Berzeviczy,
căci acesta este punctul cel mai acut în
cestiunea naționalităților. Ce era nevoe,
să vină tocmai acum și acest pocit și no-
norocit proiect, ca să bage zizanie, să
răscöléscă răni vechi și să opréscă națio-
nalitățile de a se atașa la luptătorii cauzei
naționale. Acesta este acum obiectul, asu-
pra căruia tôte partidele se iau la între-
cere în a licita în materie de maghiarism
și fidelitate cătră națiune. In sferile coali-
ționiste nu se vorbesce de alta, de cât că
îndată ce se va termina crisa, și dieta își
va relua activitatea normală, se va realiza
acest proiect. Tisza, când în calitate de
ministru-președinte și-a rostit discursul
program, s'a pronunțat cu multe reserve
și cu echitate despre cestiunea naționali-
tăților, ér în seria lungă de articole, ce
le-a publicat de curând dișe, că numai de
la noi depinde resolvirea cestiunei limbei
de regiment, să nu trăgănim decii crisa,
ci să votăm proiectul lui Berzeviczy, căci
atunci toți vor sci unguresce și cestiunea
limbei de regiment va fi resolvită. Ei bine,
eu diș, că unguresce nu vor sci toți nici
până la ziua judecării și decii comisiunea
de 9 instituită de Tisza, până atunci nu-și
va vedé isbânda militară. Este caracteris-
tic însă, că Tisza, care se crede atât de voi-
nicos, ca să poté trece și prin părete, mi-

nistrul președinte cel ce se instalase cu
discursul atât de moderat, acum urlă și
el cu lupii și nu îndrănesce a da piept
cu »elementele«, când e vorba de cestiu-
nea naționalităților. Coalițiunea să iésă din
tovărășia această licitantă, și să se con-
vingă înainte de tôte, că a voi să mijlo-
cesci prin acest proiect, ca toți Românii
și Slovaci să învețe unguresce și a reali-
sa pe această cale statul unitar național al
lui Banffy, nu este de cât o stupiditate
cu cörne.

Nici odată n'au fost motive mai pu-
ternice și nici odată timpul n'a fost mai
favorabil ca acuma, pentru a pune serios
la ordinea zilei cestiunea această mare și
nereosolvită a națiunei noastre, cestiunea
naționalităților. Ea s'a impus de la sine,
în primul plan și în mod iresistibil, de
câte ori au venit peste noi timpurii de grea
cumpănă. Ludovic Kossuth și emigrațiunea
s'a încercat prin Mihail Obrenovic și prin-
cipele Cuza de a pune la cale contactul
cu naționalitățile și o înțelegere cu ele.
Cum au fost dispozițiile și concepțiile pe
timpul absolutismului, avem dovada în le-
gea naționalităților de la 1868. Gâlceava
s'a resfățat în totdeauna când vedeam, că
cerul e senin, ér necesitatea împăcării s'a
ivit éráși totdeauna numai când eram la
strimțore. Străbatem éráși timpurii de im-
portanță mare. Ori nu suntem conscienti,
de această? Asta va să dișă signatura aces-
tor timpurii, că noi tratăm cestiunea na-
ționalităților ca și cum nici n'ar exista pe
lume?

Dér ore corect procedem noi când
tocmai acuma vrem să aducem la ordinea
zilei cestiunea naționalităților, când tre-
bue să ne întörsem tötă atențiunea și
tötă puterea noastră asupra soluțiunei ur-
gente a cestiunei de drept public? Scru-
pulositate de prisos! Dór regularea rapor-
turilor cu naționalitățile aparține strins
tocmai cestiunei celei mari de drept pu-
blic. Fără de această succesul acțiunei celei
mari naționale nu pôte fi de cât proble-
matic, în cazul cel mai favorabil defectuos
și sérăcăcios. Dacă neglijăm, dăm la o par-
te, séu trăgănim această cestiune, dovedim
că nu suntem la înălțimea situației. Timp
încă avem suficient: După tôte semnele,
crisa actuală va dura încă mult. Acu-
ma nu urmărim altceva, de cât că ne sfor-
țăm a obține prin coalițiunea anumite sco-
purii prea modeste. De-acum va trebui să
ne emancipăm din sfera mărginită a lim-
bei de comandă, d'acum va trebui înjghe-
bată, și după formă majoritatea parlamen-
tară a partidului independist. Acțiunei ce-
lei mari, de care s'a apucat națiunea, tre-
bue să-i creăm un fond mai larg, ér pentru
această trebe timp.

Și este o împrejurare, care face ces-
tiunea de tot oportună. Acestă împreju-
rare este, că naționalitățile sunt abando-
nate de Curte și lăsate pradă șovinismului
maghiar. Acesta este un lucru nou, și în-
semnéază o debandadă mare în politica
Curtii, dér este fapt, ce nu se poté tăgă-
dui. Suveranul a făcut nu numai o decla-
rațiune, ci mai multe, din cari se vede că
este dispus a lăsa mână liberă coalițiunei, în
tôte cestiunile interne, neexceptând nici
chiar cestiunea naționalităților, numai de
»armata lui« să nu se atingă cineva. Da,
fără nici o excepțiune, până și teritoriul
vamal independent, realizeze-l și pe acesta
Maghiarii, dacă pot; legea electorală, legea
instrucției publice, cutare și cutare lege,

tote sunt îngăduite, numai armata comună este aceea pentru care deja la Chlopy s'a pronunțat marele »hands off«. Această fără îndoială este o mare schimbare și o mare izbândă, căci decă vă place, acesta nu este decât sacrificarea faimoasei deveză a Austriei unitare (Einiges Oesterreich), adică sacrificarea principiului fundamental al egalei îndreptățiri a naționalităților (Gleichberechtigung der Nationalitäten). Maxima acesta de stat se trage încă din epoca de aur a absolutismului, din timpul lui Haynau și Bach, și în limba florilor acesta este identic cu autonomia Ardealului, ruperea Croației, voivodina sârbescă, Banatul Timișan și póte și un ocol slovac. În urma devezii acesteia, Curtea a întreținut permanent legătură cu extremii naționalităților, despre ceea-ce în Croația, unde terenul era mai favorabil, am văzut dovezi irefutabile. Aici la noi, fiind mai greu a se împotrivi pas de pas restrîngerii legii dela 1868, totuși a găsit privilegii spre a aduce la cunoștința naționalităților, că ea (curtea) nu e vinovată de nimic și își spală mâinile, căutând a arunca tot odiul asupra noastră. Schimbarea acesta indică o mare strîmtoare. Cestiunea naționalităților, după concepția comună, este partea slabă a Ungariei, și decă politica curții e dispusă a renunța la exploatarea ei, mărginindu-se a-și concentra totă grija și tóte eforturile sale la păstrarea virginității armatei, acesta este un semn neîndoios al pierderii terenului, par' că ar fi în aceeași situație și acum, ca atunci, când Grillparzer cânta despre Radetzky: „In deinem Lager ist Oesterreich“?

(Va urma).

Ce se plănuiesce?

Ministrul președinte Fejervary s'a reîntors alaltăieri (Joi) dela Viena la Budapesta. După sosirea lui s'a ținut un consiliu de miniștri, care a durat trei ore, în care a comunicat colegilor săi rezultatul audienței din urmă. Nu se scie pozitiv ce s'a hotărît în acest consiliu. Se afirmă însă cu cea mai mare hotărîre, că guvernul odată cu capul nu vré să elimineze din programul său punctul privitor la sufragiul universal.

Se dice, că în urma acestui consiliu, baronul Fejervary va pleca ađi din nou la Viena, ca să raporteze Monarchului asupra decisiunilor luate cu colegii săi asupra situației. Se crede că Fejervary, în noua audiență, s'eu va prezenta demisiunea irevocabilă a cabinetului, s'eu va cere de la Monarch aprobarea programului său și noua numire.

„Alkotmány“ e informat că Fejervary va părăsi Burgul ca nou numit ministru președinte. Noua numire va apare în foia oficială s'eu înainte de 10 s'eu după 10 Octomvrie. Basa programului noului guvern vor consti-

tui-o cele 5 puncte din ultimatul Coronei cu cunoscuta comentare a punctului 3. Probabil, că la ședința de la 10 Octomvrie a dietei guvernul nu se va prezenta. Rescriptul regal despre noua amânare a dietei se va trimite președintelui camerei, care îl va ceti. Amânarea nu va fi de lungă durată. Dieta se va *disolva* încă înainte de 20 Octomvrie și vor urma alegeri noué.

La tóte aceste „Alkotmány“ observă, că în cas când Fejervary ar vré să facă noué alegeri pe basa votului universal secret *octroiát*, el póte să conteze la ajutorul naționalităților, în deosebi al Românilor, Sașilor, Sârbilor și Slovacilor luterani, apoi la social-democrați, la noii baroni, la aparatul oficial și la miliție.

Se póte însă — adauge numitul diar — că votul universal va fi aruncat cu ocazia campaniei electorale în masele poporului numai ca *lozincă*, sperând, că astfel va înstrăina și mai mult pe popor de coalițiune.

„Alkotmány“ incheie dicend: „S'eu fim pregătiți la cea mai mare luptă pentru constituție“.

„Neue Freie Presse“ anunță, că în cercurile bine informate se susține despre conținutul reformei electorale a lui Kristoffy, că reforma e basată pe votul universal secret după comune. Tot cetățenul, care a implinit 24 ani, care scie scrie și ceti și a avut o viață nepătată, se va bucura de drept de vot. Cu privire la cei 140—150000 alegători, cari se bucură și ađi de dreptul de vot, dér nu sciu scrie și ceti, s'ar lua în proiect o dispoziție deosebită, ca să nu-și piérdă îndreptățirea de vot de până acum.

Contele Tisza contra votului universal.

Dăm ađi în resumat conținutul articolului de incheiere al contelui Stefan Tisza asupra votului universal. După ce revine din nou la discursul de la Bogșa al ministrului Kristoffy, satirizând datele statistice la care s'a provocat acesta, și după ce spune, că trebuie să se înspăimânte omul vădend cu ce superficialitate orbă ar fi dusă »națiunea« într'un pericol mare, decă s'ar introduce votul universal plănuit de Kristoffy, Tisza urmész astfel:

„Partea cea mai însemnată practică a cestiunei, sunt raporturile din singuraticele cercuri electorale. Totul atěrnă de la aceea în câte cercuri sunt în majoritate alegătorii nemaghiari, cât de mare va fi majoritatea și din ce elemente se va compune? Într'o parte însemnată a cercurilor electorale, alegătorii nemaghiari sunt în majoritate și ađi; majoritatea acesta însă în cele mai multe locuri se compune din elemente, cari cel puțin în parte se sciu emancipa de sub influența agitatorilor naționaliști și sunt accesibili pentru politica națională maghiară. De aici vine, că politica ma-

ghiară iese biruitoare din urnă în cea mai mare parte a cercurilor naționalităților.

Acesta însă duréză numai până când acea parte mai inteligentă a alegătorilor naționalităților și minoritățile maghiare dintre ei, nu vor fi înghițiți de marea masă a miilor investiți cu drept de vot. Pe lângă o reducere a censului s'eu prin votul universal ținuturi întregi ale țării sunt pierdute pentru politica națională, și ușor devin pradă unei agitațiuni naționaliste garnisită cu nuanțe clericale s'eu socialiste.

Nimeni s'eu nu credă, că vom puté înlătura acest pericol, decă vom face atěrnător dreptul de vot de la cunoșcerea scrierei și cetirei în unguresce. Abstrăgend de aceea, că prin acesta s'ar crea o neegalitate între alegătorii maghiari și nemaghiari ai țării, care s'ar opune întregii dezvoltări constituționale a patriei noastre, deșteptând în naționalități sentimentul neîndreptățirii, și înveninând pe mult timp sufletul lor, cum am puté realiza în practică acest criteriu? Abia se va puté altfel, decă legand dreptul de vot de scrierea proprie a câtorva cuvinte. Și atunci relativ în timp scurt, nu s'ar puté să învețe mecanicesc atât tocmai acele mase, cari stau sub puterea fanatismului naționalist?

Merg mai departe. Decă cunoșcerea scrierei și cetirei în limba maghiară se pune ca condiție din partea puterii politice, nu se vor îngriji ore conducătorii agitațiuni naționaliste, ca aderenții lor s'o învețe acesta în timp cât mai scurt, dér s'o învețe așa, încât să nu fie nici o mulțumire, și pentru această nouă manifestare a »tirăniei maghiare« să ne urască cu atât mai mult?

Ce înfățișare ar avé, decí, reprezentanța țării după introducerea votului universal?

Póte 1/3 parte a cercurilor noastre electorale, la tot casul însă 1/4, ar cadé de sigur pradă agitațiuni naționaliste. S'ar mai adauge voturile Coașilor, căci partidul național actual croat nu și-ar mai puté ține locul, îndată ce 100—150 deputați naționaliști ar sta în serviciul propagandei naționaliste.

Față cu 150—200 deputați nemaghiari, ar sta 250—300 deputați maghiari...

Suntem noi în adevăr așa de tari, ne amenință pericole atât de puține și n'avem noi alte probleme de implinit, decă să facem astfel de încercări? Ne-a bătut Dumnezeu cu orbie și nu vedem la ce aventuri am expune țera? Nu bagă nimeni de seamă, că ne-am pregăti noi însine terenul pentru o încercare reacționară, ce s'ar răzima pe naționalități? S'eu fie ore un lucru atât de mare, încât nici această încercare să n'o putem abate de la națiune? Și tot ce se întâmplă ađi în această nenorocită țera, nu ne-ar apropia de această eventualitate?

Dea Dumnezeu să nu urmeze nici odată. Ar fi o greșală fatală și din punct de vedere al Casei domnitoare, desastrose împreunate cu ea ar atinge deopotrivă națiunea și dinastia... Ce fel de dietă ar crea o alegere nouă pe această basă, decă puterea guvernului ar ajuta cu tóte forțele pe toți inimizii noștri să se grupeze pe basă federalistă, clericală și mai mult s'eu mai puțin socialistă, în contra maghiarimei?

S'apoi noi să dăm această armă în mâna inimizii noștri? Noi să le facem posibil, ca pe cale constituțională, cu ajutorul legilor aduse de ei, să ne nimicéscă? Asta ar fi o sinucidere a națiunii ma-

ghiare, pe lângă care dispare ori-ce réu, ori-ce alt pericol, și chiamă la lupta de esistență pe toți aceia, cari vor să salveze națiunea de această miserabilă pieire...

Tisza incheie dicend, că nu este permis, ca în implinirea acestei datorințe să-i turbure pe Maghiari pasiunile de partid, cari au dus »națiunea« în crisa tristă de ađi. Nici odată n'a fost mai mare nevoie ca acum, ca Maghiarii să-și iubéscă patria mai mult, decă să uréscă pe inimizii lor. Góna cu care în această cestiune voesc să stringă la pärete coaliția; va fi păgubitore numai pentru »națiunea«, drept aceea Tisza apeléză la grupurile mai calme ale coaliției, punendu-le la inimă să-și implinéscă fără șovăire datoria și să se opună încercărilor de supralicitare în cestiunea reformei electorale. »Vor fi între contrarii lor (a coaliției) politici cei mai intransigenți destui de aceia, la recunoștința și sprijinul cărora pot să conteze«.

Votul universal în „Reichsrath“ ul austriac.

După ce în ședința de Joi a camerei deputaților austriaci s'a aplanat episodul Sternberg-Wolf și s'a terminat discusiunea asupra declarațiunilor ministrului președinte Gaultsch, ce le-a făcut la redeschiderea sesiunii în 26 Septemvrie a. c., a urmat desbaterea asupra propunerilor de urgență ale deputaților Dr. Pacak și soți, Dr. Sustersic și soți, Choc și soți, Breiter și soți, Romanczuk și soți, Daszynski și soți și Dr. Ebenhoch și soți, relativ la *introducerea votului universal egal, direct și secret*, pentru alegerile în camera deputaților austriaci.

Dr. Kramarz a luat mai întâiu cuvântul spuind, că el a fost, care a făcut în clubul Cehilor-tineri propunerea pentru introducerea votului universal. Iși face reserva, că Cehii lanséză propunerea acesta, fără a prejudeca principiilor de drept public și pozițiunii de drept a poporului lor față cu »Reichsrath«-ul. Apoi dice:

Atmosfera politică este furtunosă și reclamă ceva nou și mare, o salvare prin ceva, ceea-ce să iasă din vechiul șablon. S'eu nu uităm un lucru. Tótă lumea privește cu încordare la ceea-ce se petrece în Rusia. Tocmai acesta îl silește pe fiecare a-și revisui părerile, și raportul, între corpurile legislative și între mase a devenit un imperativ categoric al politicei înțelepte.

Nu de aceea am prezentat propunerea noastră, fiind-că și baronul Fejervary a făcut aceeași propunere în Ungaria, ci am impresia, că din contră și în Ungaria propunerea a fost determinată prin situația universală, prin conștiința pericolului mare, ce amenință pe un stat, care nu scie să-și reguleze raporturile cu masele cele mari ale populațiunii. Guvernul ungar încă simte, că cestiunea acesta este mult mai importantă, decă celelalte, chiar și decă cestiunea limbei de comandă.

Kramarz dice, că nu póte înțelege de ce un deputat liberal să fie contra votului universal numai de frica, că s'ar înmulți clericali. Căci decă populația este clericală, și ea are dreptul să alégă deputați

FOILETONUL »GAZ. TRANS.«

Romanul de amor al unui principe de Hohenzollern.*)

Cunoscutul istoriograf francez Ioseph Turquan, care se ocupă cu studiul epocii napoleoniene, tratéză într'un volum mai recent amorul dintre principele August al Prusiei cu madame Recanier, celebră prin frumseța și grația ei.

— Principele August și Iulietta Recanier s'au vădut pentru prima órá în luna Iulie anul 1807, în castelul Coppel, lângă lacul de Geneva, ca óspeți ai d-nei de Stael. Iulietta urmase invitațiunii amicele ei, pentru-ca să fie câțva timp de parte de Paris. Petrecerea în capitala Franței îi era nesuferită prin două împrejurări: întâiu prin falimentul soțului ei și apoi fiind-că la curtea imperială, ea și cu anturajul ei erau priviți cu bănuială de când ea refuzase oferta de a fi damă de onóre a împărătesei și »amica« împăratului. Prințul August se afla la reîntórcerea din Franța în Prusia.

*) „Souverains et Grand Dames. Madame Recanier. Ioseph Turquan — Paris“. Librairie Illustrée, Montgredien et Cie.

La Prenzeau, făcut prizonier după o rezistență eroică, fú adus la Dijon, apoi la Paris și după aceea fú pus în libertate.

Iulietta era pe vremea aceea în vârstă de 30 de ani; principele cu vre-o doi ani mai tiner ca ea. Frumuseța ei se vede din portretul pictat de Gerard. Principele era adevăratul tip al familiei Hohenzollern, de-acum o sută de ani, voinic cu o ținută forțe militaréscă, rezervat și consciu de înalta sa pozițiune. Din primul moment se simți atras spre Iulietta. Firesce el auđise de mult despre »Frumósa între frumóse«, care ținea curte în salonul ei din Paris, ca și o regină, și pe care o admirau și o adorau spirite mari ca Benjamin Constant, Chateaubriand etc. Tocmai din cauza acesta el și-o închipuise ca pe o aparițiune mândră și imposantă, și ca o damă mare și distinsă. Cu atât mai mult îl surprinse flința ei blândă, aprópe timidă, dér în ori ce cas nu lipsită de calcul.

S'a spus despre madame de Recanier, că ridicase la rangul de virtute arta de a cocheta și de a plăcé bărbaților. Puțini ómeni au putut rezista farmecului zîmbetului ei copilăresc.

Principele August fú în curénd cu-prins de o patimă arđetóre pentru ea

Adeseori pleca repede de lângă ea și se ducea în parc pentru-ca să-și calmeze nervii iritați.

Iulietta răspunse amorului său. El a fost, după propria ei mărturisire, singurul bărbat, care i-a făcut injma să-i bată, și se scie, că mulți bărbați s'au încercat să facă acesta.

În curénd prințul îi făcea o formală propunere de căsătorie. Ea ar fi fost înclinată de a răspunde cu un da, — decă n'ar fi existat între ei o mică piedecă. D-l Recanier, adecă soțul bătrân și slăbănog al Iuliettei, care se afla în străinătate, era totuși soțul ei. Prințului i-se párea o jucărie înlăturarea acestei piedeci. Căsătorie Iuliettei nu fusese celebrată bisericesce, putea fi așa-déră desfăcută. Tinerul amoretz nu se gândea cum va privi curtea regală a Prusiei, un an după »bătăliile dela Jena și Auerstädt, intenția sa de a lua în căsătorie o Francesă catolică și afară de aceea și burgheză.

Iulietta se învoi și tinerii amoretzi își schimbă inelele, logodindu-se în mod solemn, și principele scrie-după datinele romantice ale timpului, cu propriul său sânge jurământul de amor vecinic. El și-a ținut jurământul până la mórte.

Bătrânul Recanier își dădu consimțământul pentru divorț, dându-i însă sfatură amicale și părintescă, ca să renunțe la intenția ei, întrebându-o că ce situație va avé ea ca francesă, și soție morganatică la Curtea prusiană?

În primul moment Iuliettei îi veni ideia să se sinucidă.

Istoriicul Turquan publică o scrisóre de adio, pe care o scrisese ea în aceea órá soțului ei. Dér plăcerea de a trăi, și insistentele cuvinte ale d-rei de Stael, îi alungară repede gândurile dela mórte.

Sfaturile soțului ei o convinseră, dér acum era vorba să reziste cererilor furtunóse ale prințului. Îi lipsea însă curagiul de a-i spune pe față, că nu va deveni niciodată a lui. Cu ajutorul amicele ei, forțe versată în tóte afacerile de amor, ea sciu să întocmésză astfel lucrurile, încât el nu mai fú nici un minut singur cu ea. Insistențele sale ea răspunse evasiv, mângându-l cu viitorul.

În sfîrșit prințul trebui să se întórcă în patria sa, ér ea la soțul ei. Ei își scriseră; el mai adesea, decă ea. Acestă corespondență voluminóasă însă până acum n'a fost publicată. Ea se află, după cum

clericall. Nicî de radicalismul exagerat se nu ne fie frică.

Oratorul vorbește apoi de privilegiul marilor proprietari.

In privința națională, ce se dicem: 6 milioane de Cehi avem 62 reprezentanți și 9 milioane Germani au vro 200.

In privința cetății și scrierei încă s'ar pute introduce o cinosură a legilor. Nu trebuie să uităm, că există straturile ale populației, care nu știu celi și scrie, der plătesc dările, și de aceea trebuie să aibă vot... In momentul, când Germanii nu vor mai avé privilegiu, vor fi avisați la o paca cinstită...

Ministrul președinte a tăgăduit categoric, că s'ar fi amestecat în afacerile unguresci. Oratorul îl crede, fiind-că cunosc simțul constituțional exagerat al monarhului. Există însă și influențe indirecte și n'avem nici un motiv s'o facem acesta. Tocmai noi, cari reclamăm totdeauna dreptatea, trebuie să avem aceeași compătimire și pentru poporete asuprite din Ungaria, fie ei Slavi, Germani, ori ce-ar fi. Interesul nostru este, ca să fie sădrosită odată omogenitatea șovinistă maghiară a dietei ungare.

In tot cazul viitorul e nesigur. Dacă în Ungaria se va sfârși prost, este necesar, ca noi să fim aici tari. Dacă se va sfârși bine, va fi și mai necesar. Trebuie o politică cu totul nouă spre a face din Austria ceea ce ar trebui să fie. Dacă vreați sincer ca statul acesta să fie erăși mare, trebuie să-i dați un conținut nou. Trebuie să-l umpleți cu dreptate nu numai in privința națională și in considerarea drepturilor istorice, ci și acolo unde s'a creat o reprezentanță colectivă a poporilor austriace. Prin lume străbate un curent democratic. Numai surdul nu aude pasul de aramă al masselor. Acum este timp a organiza aceste masse și din forțele lor neutilizate a forme o binefacere pentru stat. Vedeti în statele vecine urmările grozave, ce rezultă, dacă nu se dă la timp ceea ce trebuie să se dea. *Discute moniti!*

SCIRILE DILEI.

— 7 Octomvrie n.

Adunări poporale. In comuna Luna Arieșului (cercul Vințului) se va ține la 15 Octomvrie adunare de alegători. O adunare comună de Români, Sârbi și Slovaci se va ține Duminică la 8 Octomvrie în Becicherecul mare cu următorul program: 1) Despre criză. 2) Despre votul universal secret. In Zlagna încă se ține azi, Sâmbătă adunare poporală, ér in Bucium șasa Lună in 9 l. c.

Noul paroch al bisericii sf. Nicolae. Precum aflăm, alegerea d-lui diacon Ioan Prișcu de paroch al III-lea al bisericii sf. Nicolae din Scheiul Brașovului a fost întărită unanim și de Ven. Consistoriu arhidieceșan din Sibiu, ceea ce va produce de sigur in sinul parochienilor dela sf. Nicolae mare mulțumire.

Kreissanckhus-ul sășesc. Comitetul partidului poporal sășesc din țera Bârsei a ținut alaltăieri o ședință la »Gewerbeverein« sub președința avocatului Carl

asigură Turquan, in mâinile d-lui Leon Lavedan, care pregătește publicarea ei.

Abia la 1814 și 1815, când prințul întră in Paris cu trupele aliate, și revădă iubita. El fu însărcinat cu așediul fortărețelor franceze mai mic și din toate locurile dela Manbeger și Landrecies, dela Philippville și Longrie li trimitea scrisori pline de tandreță, dér și de triumful biruințelor.

Turquan face următoarea observație: »Ce am fi dis noi la 1870 despre o Francesă, care ar fi corespondat cu unul dintre principii prusieni comandanți? Dôr la 1814 cazul era identic.«

* * *

Pentru ultima oră vëdă prințul August pe Madame Recanier la 1818 in Aachen, in timpul congresului. După aceea li despărți, sôrtea. Când principele August muri la 19 Iulie 1848, hotări in testamentul său, că portretul ei pictat de Gerard, cadoul ei, să-i fie înapoiat.

Inelul de logodnă, pe care ea îl puse în deget in castelul Coppel și pe care nici-odată nu și-l scosese din deget, îl luă cu el in mormânt.

Adam. In această ședință s'au făcut și președerile pentru alegerea de deputat din Hérman.

De la »Asociațiunea meseriașilor« D-l advocat din Zernesci Nic. Garoșu s'a înscris membru fondator la Asociațiunea pentru sprijinirea învățecilor și sodaliilor români din Brașov, plătind 50 cor., deși taxa prescrișă e numai de 40 cor.

De la masa studenților români din Brașov. In conferanța de eri a corpului profesoral de la școlele secundare și comerciale române dia Brașov a fost la ordinea zilei cestițiunea primirii elevilor lipsiți de mijloce materiale la masa studenților români. Au concurat cu toții 64 școlari sâraci, dintre cari 59 gr. or. și 5 elevi gr. cat. Au fost primiți la masa studenților pentru anul școlar 1905/5 37 elevi (33 gr. or. și 4 elevi gr. cat.) cu 6 mai mult ca în anul trecut și a.ume 23 elevi de la gimnasiu, 4 de la școla reală și 10 de la școla comercială. Elevii primiți aparțin comitatelor: Arad, Brașov, Caraș-Severin, Făgăraș, Hunedóra, Sibiu, Terna-va-mare, Torontal, Treiscaune, Turda-Arieș, Odorhei și unul din România. Cheltuielile pentru întreținerea elevilor in anul acesta școlar se urcă la peste 5000 cor. In numărul proxim poporal vom publica numele elevilor primiți cât și unele date ștatistice importante cu privire la masa studenților români din Brașov.

La serbarea sf. Sofii, care se va ține mâine, Duminică la orele 10 1/2 in sala festivă a gimnasiului român din Brașov, sunt invitați a participa toți sprijinatorii și prietini institutiunilor culturale românesce din Brașov.

O nouă descoperire contra tuberculoșel. Președintele republicii franceze Loubet a inaugurat alaltăieri sanatoriul de Montigny, departamentul de nord. Mai mulți delegați străini la congresul tuberculoșel, l'au însoțit. Dejunul a fost servit in tren. Profesorul Behring, care se afla la masa președată de Casimir Périer, a vorbit de lucrările sale asupra tuberculoșel; explicațiunile sale au fost ascultate cu un viu interes. Behring a anunțat, că va comunica Sâmbătă congresului, ceea ce trebuie să spună in cestițiunea tuberculoșel și ceea ce trebuie să se facă. Profesorul Behring a mai comunicat unui colaborator al ziarului »Le Matin«, că va publica noua sa metodă de tratament cel mai târziu in August viitor. Acest metod e bșat pe mijloce nu numai preventive, ci și curative. El va păstra secretul câtva timp, dér va explica metoda sa tuturor profesorilor, lășându-i să useze de dânsa, fără însă a desvêli natura materiei întrebuintate.

Catedrala românescă din Sofia. Din Iași se anunță că a sosit fruntașul român macedonean Alexandru Trifon, cumpărând din România numérose odóre sante pentru catedrala românescă ce se ridică acum la Sofia.

Aventurile unui conte maghiar. In cercurile aristocratice vieneze se comentază mult o șeice din New-york, care spune că fostul căpitan de cavalerie contele Palfy a dispărut in America, fără să i-se mai dea de urmă. Palfy și-a cheltuit la Viena și Budapeșta întreaga avere, apoi și banii mîresei sale, o contesă, care strică însă logodna când află că el face orgii și cheferi cu banii ei. Atunci Palfy plecă in America și se făcu servitor la un hotel din America. Se pare că el s'a sinucis acolo.

Achitarea unui ucigaș. Curtea cu jurați din Budapeșta a achitat alaltăieri pe un băiat de 16 ani, care ucise pe amantul mamei sale. Ucigașul Ștefan Drahos fusese adese-ori in modul cel mai brutal bătut și chinuit de către amantul mamei sale Gabriel Racz. Luni de zile li era oprită intrarea in casă și neporocitul băiat trebuia să dărmă in grajd. In urma unei bății strașnice, rămăsese chiar surd. Ne mai putând suporta acest tratament sêlbatic, Drahos își cumpără un revolver și culcă la pământ cu două pușcături pe amantul mamei sale. Jurații au fost atât de adênc impresionati de fasiunile băiatului, in cât l'au declarat nevinovat.

Fierberea din Finlanda. Din Helsinki se telegrafiază, că acolo și in alte orașe dia Finlanda se țin întruniri private spre a se discuta noușle petițiuni ce se vor adresa guvernatorului. Guvernatorul general a refuzat categoric să primescă petițiuni spre a fi remise Țarului. In același timp s'a anunțat, că nici o petițiune nu se va primi la Petersburg, și că »convocarea unei adunări naționale nu va fi autorisată anul acesta.

Procesul lui Stössel. Inaintea tribunalului militar din Petersburg va veni in

curând judecarea unui proces contra generalului Stössel. Acusatorul este fostul corespondent de rêsboi, Noshin, care din vremea când Stössel era comandant al Portului - Arthur, a publicat in ziarul »Novi Krai« ce apărea acolo, un articol in care dică despre Stössel, că e spion și șarlatan. Se știe, că Stössel, in urma acestui articol, expulsase din Port-Arthur pe corespondentul Noshin.

Urmările esceselor din Brunn. In decursul esceselor din Brunn au fost arestate 60 persoane. Pagubele cauzate de demonstranți se urcă la 15.000 cor.

Inchiderea universității din Moscva. Din Moscva se telegrafiază, că universitatea de acolo a fost pe timp nelimitat închisă din cauza unei întruniri, ce s'a ținut in încăperile ei, la care au luat parte și persoane, cari nu sunt studenți.

Concertul Willy Weston. Renumitul pianist Willy Weston, care după un studiu îndelungat de decî de ani interpretază la pian in mod maestru și unic in felul său marile opere wagneriane va concerta in Brașov in 4 Nov. n. in sala Redutei orașului cu concursul cântăreței de operă d-na Dr. Oskar Fodor. Se atrage atențiunea publicului brașovean asupra acestui concert artistic de o mare valóre musicală.

Expoziție de pome. Societatea agricolă din comitatul Maramureșului a aranjat in Tecou o expoziție de pome, care a fost deschisă zilele acestea de președintele, deputatul Vasile Negrea. La această expoziție, după cum i-se scrie lui »P. L.«, au provocat admirație generală cu deosebire colecțiile de mere din horticultura din Sarsău a d-lui Petru Mihaiși de Apșa. Merele maramureșene se bucură de mare trecere mai ales in Germania și o firmă din Berlin a cumpărat numai in Tecou 250 vagoane de mere in preț de 500.000 corône.

Americanii pentru prizonierii japoneși Se anunță din Petersburg că însărcinatul de afaceri al Statelor-Unite aduce prizonierilor japoneși din Medwedewo (Rusia) 32 de mii de ruble, bani strînși prin subscripție in America.

Datoria japoneșă. Contele Okuma discutând in adunarea camerelor de comerț întrunite la Tokio dezvoltarea finanțelor japoneze, a declarat, că după retragerea completă a trupelor, datoria japoneșă va fi de 2500 milioane.

Fetele îmbêtrânite dobândesc înfățișare tinerescă și frescă, dacă se cultivă cu renumitul lapte de castraveți veritabil engl. al lui Balasa. Acest cosmetic incomparabil depărtază după câteva zile din față încreșturile, pistrii, sgrăbunțe și pete de ficat și imprumută fetei un teint fin și frumos. O sticlă 3 cor. Se capătă in fiecare farmacie. Trimite cu posta (Balasa, farmacist Budapeșt. Erzsébetfalva). A se feri da imitații.

»I-am mâncat cu varză«. După audiența cea lungă de 4 ore, ce a avut-o Fejervary Miercuri la palatul din Viena, reprezentanții presei l'au încunjurat, îndată-ce s'a reîntors la ministerul unguresc (palatul ministrului a lățere) și i-au adresat tot felul de întrebări.

»Trebuie să mă scuzați d-nilor — dicș Fejervary, — căci sunt și eu om și mi-e fôme, de nu mai pot. De azi dimineță n'am mâncat nimic. Nu voesc însă să vă torturez, și vă spun că audiența de astăzi n'a adus nici o decisiune in nici o privință. Mai mult nu vă pot spune.

Atunci unul din reporterii cei mai curioși l'a întrebat pe Fejervary, dacă a luat parte la audiență și contele Goluchovski? Fejervary tăcu câteva secunde, apoi dicș depărtându-se: »Da, am fost in audiență cu ministrul de externe și cu ministrul președinte austriac și i-am mâncat eu varză«. Pe ungureșce: ká pasztá-ban megettem. (Un rêspons, care se folosește când vrea să scape cineva de întrebători prea curioși.)

O nouă părere asupra conflictului greco-român.

Un ôre-care Emil Lyka, judecând după nume descendent al unei familii macedo-române maghiaritate, își espune și el părerea asupra conflictului macedo-român in colónele ziarului »Pesti Hirlap«. Ca ori-ce om, ce și-a pierdut sentimentul de rassă, susține o teorie »ad hoc« despre Macedoromâni, spunând, că ei nu sunt nici

Greci, nici Români, ci »țintari«, și firesco argumentele (!) lui Lyka sunt îndreptate — după cum li convine și lui »P. H.« — mai ales împotriva Românilor.

Dér étă ce dicș Lyka :

»Cum-că Grecii, Bulgarii, Sêrbii și Albanesii sunt agresivi in Balcanii turcesci și mai ales in Macedonia, este de înțeles și de scuzaț, date fiind împrejurările strimtorate in cari trăiesc. Dér nu se pôte înțelege cu mintea sănătôsă, ce vreau Români in Macedonia, care este despărțită de România prin alte țeri? In Macedonia nu esistă Români nici ca naționaliitate, nici ca popor. Ce face însă grandomania Românilor? De ani de zile cercetază, și in cercetările lor dau de un popor numit »țintari«, asupra căruia se aruncă cu violență necualificabilă, luându-se la întrecere cu Grecii, tot așa de agresivi.

Prin tot felul de savantlcuri mai ales de ale învățătorilor germani, cari habar n'au de Orient și cari nu posed simțul de a sci distinge exact între populațiunile de acolo, Români se încercă a dovedi cu îndrăsnelă ne mai pomenită, că »țintarii« n'ar fi țintari, ci Români.

Situația acesta forțată Români vor să o octroieze lumii întregi și cu viclesugul maniacilor li numesc pe »țintari« — Macedoromâni.

Cel ce urmărește cu atențiune rivalitatea acesta asupra »țintarilor« și cui această cestiune in urma interesului ce-l are, i-a intrat, in sânge, simte de departe (!), că Români și Grecii nici-odată nu pronunță cuvântul »țintari«, ci Grecii li numesc »Macedo-Wlachi«, ér Români — »Macedo-români«!

Intr'acea țintarii își continuă cu fidelitatea neclintită pentru originea lor (fresce renegați sunt și aici ca pretutindenea) lupta fatală pentru existență. Răbdarea fără sfârșit, ce o manifestă față cu agresiunile ce se dau pe d'asupra capetelor lor, este o dovadă splendidă, că din fidelitatea profundă pentru originea lor, nici-odată nu-i va pute scôte nimeni. Din țintari nu va face nici-odată nici agresiunea, nici grandomania, nici Greci, nici Români. Causa conflictului greco-român este o manie zădarnică și o situație forțată.

Lyka termină prin a înșira familiile: Sina, Dumba, Dora, Dona, Guda și Lepora, ca reprezentante ale țintarilor.

Cetitorii lui »P. H.« acum sunt lămuriti asupra adevăratelor motive ale conflictului.

Sărmani cetitori!

ULTIME SCIRI.

Budapeșta, 7 Octomvrie. Nu se știe nimic pozitiv despre o nouă călătorie a baronului Fejervary la Viena. Tot așa nici despre chemarea contelei Tisza.

Viena, 7 Octomvrie. In urma telegramei adresate din Fiume lui Kossuth, in care se spune că in contrașfortărilor Camarillei in conferința deputaților croași s'a făcut o alianță filo-maghiară, deputații dalmatini s'au indignat și mulți și-au revocat iscăliturile.

Proprietar: Dr. Aurel Murașianu.

Redactor responsabil: Traian H. Pop.

Dr. ST. N. CIURCU.

Viena IX Falkengasse 10. Telefon nr. 17065.

Cabinet de consultațiune

cu șmittățile medicale și specialiștii din Viena.

Amatorilor de cacao și ciocoladă se recomandă:

Candol-Cacao

al lui Joan Hoff

caze are cel mai mic conținut de grășime, este deci foarte ușor consumabil, nu cauzează nici când constipație, și pe lângă cel mai în bun gust este extraordinar de isfîn.

Veritabil numai cu numele
Joan Hoff
și marca de sotrre »Leu«.

Pachete à 1/4 kg 90 fil.
» 1/8 » 50
Să capătă prețotindinea.

